

Петя Александрова

Анимация за всеки

Акценти от 18-ия световен фестивал на анимационния филм, Варна (7–11 септември 2022 г.)

Хубаво е непрекъснато да си спомняме блясъка на Световния фестивал на анимационния филм в миналото, за да понасяме по-леко увеличаващите се трудности, с които се сблъсква днес. Предишната година това беше пандемичната ситуация, през тази към нея се добави войната в Украйна. Защото и сред филмите, и сред гостите се усети липсата на традиционно силното руско присъствие.

Въпреки това учудващи са енергията и жертвоготовността на организаторите да реализират срещата на анимацията с публиката. Колкото повече са спънките да се осигурят филми и най-вече присъствието на авторите им, толкова по-изобретателни решения се намират да не се прекъсва връзката с това изкуство. Анимационната детска работилница стана запазен знак на фестивала още от неговото възстановяване през 2011 г., когато францужойката Карин Миралес и белгиецът Жан-Люк Слок се захванаха по увлекателен начин да обучат малчуганите на някои елементарни техники и да преживяват чудото на оживелите рисунки. Децата се сменяха, работилниците станаха две, а тази година се разраснаха до три. Първата по традиция водеше Карин Миралес. Във втората Фернандо Галрито и Рагостина Нейкова работиха с гимназисти от Училището по изкуствата във Варна, използвайки естествени материали от Морската градина върху българска народна музика и фадо. В третата група Велислава Господинова и Йоана Атанасова импровизираха с деца на тема „Моето магично лято“. Резултатът от заснетото, показан на закриването, оформи отделна паралелна програма.

В конкурса бяха включени 85 заглавия в четири категории: късометражни, студентски, детски и пълнометражни,

Кадр от „Боклукцията“ на Лаура Гонсалвиш

като отпадна категорията за телевизионни серици, а отделно се обособи българската анимация. Традиционно се излъчиха и програми с произведения на членовете на журито. Форматът мастерклас по-скоро се превърна в уроци по правене на кино на отделните автори, което пък е госта полезно за българските аниматори. Допълнителните програми също обогатиха разнообразието: индийска анимация, филми на НБУ, „В памет на Вера Донева“, „Да си спомним за Витко Боянов“, анимацията на Апостол Стоянов.

Още първия ден се откриха три изложби: плакати от Иван Веселинов на анимационни фестивали и форуми още от времето на социализма; студентски рисунки; пластики от морски камъни на Вера Донева, които приличаха на типажи за филми. Журито беше в състав Карин Вангенрит, Белгия; Жорж Швицебел, Швейцария; Дхвани Десаи, Индия; Педро Серазина, Португалия, и Ангел Заберски, България.

Голямата награда на фестивала отиде при чилийския късометражен филм „Звяр“ на Уго Коварубиас. Гладката и безизразна порцеланова кукла на грозна жена напълно съответства на нейния бездушен образ на агент от тайната полиция по време на военната диктатура в Чили. Извратените отношения и поведение на кучето ѝ добавят абсурдистки ужас, в който няма покаяние

и пречистване – само напукване върху повърхността, където е минал куршумът. Това е филм за тъмната страна на непознатия до нас, от който те побиват тръпки. Той убедително защитава теорията за отвращението като естетическа категория, играе си с подвижност и застиналоост, меки материали (кучето, тревата) и твърди, ясни контури и безлики изображения (жертвите). Базиран е върху истинска история, както показват документалните кадри накрая. Ярко изразената гражданска позиция и впечатляваща стилистика имат отношение към световния фестивален успех на „Звяр“, включващ и номинация за *Оскар*.

Друг не по-малко впечатляващ и ангажиран филм, към който клоняха моите предпочитания, беше „Боклукцията“ на Лаура Гонсалвиш, Португалия – Специална грамота и Награда на критиката. Историята също е истинска, но с по-голяма степен на интимност. Това е разказ за отсъстващия чичо (чичото на авторката), с документални записи на членовете от семейството, които разказват на маса в горещ августовски ден спомени от кратките посещения през 30-годишната му емиграция във Франция. Освен буквалния смисъл на работата му като боклукчия това са и подаръците, които им е носил (все вехтошарски находки), и малките и незначителни късчета памет, събрани с много топлина и хумор. На

Кадр от „Флорентинска нощ“ на Сотир Гелев

първ поглед минималистичен, филмът вмъква и диктатура (Португалия), и независимост (Ангола), и странство (Франция), а рисунките размиват с изключителна лекота време и пространство – уж е един ден, а са 30 години, уж са автентични гласове, а е анимация, уж е носталгично, а се прокрадва грабливата ръка на политиката, уж се погржда в детайли една маса, а се вмъква цял един опредметен живот.

И ако „Боклукчията“ е нежен, то „Мокро“, Франция – Награда за най-добър студентски филм, е находчиво смешен. Дело на цял екип от автори (Мариан Бержено, Лорен Монпер, Мелина Мангон, Клое Перебрюн, Елвира Тосак), той е забавна история за въобразените сексуални приключения в нещо като санаториум или масажен център. Вместо питка се търкулва една сватбена халка, за да потъне уж в гънките на корема на едно лежачо туловище. С изобилие от вода, пара и най-вече плът... Толкова много плът: гладка, еластична, розова, потъваща и изскачаща, прекалена. Но изненадващо еротична и привлекателна.

Наградата за най-добър полнометражен филм взе бразилският „Боб Спун: Ние не харесваме хора“ на Сезар Кабрал. Отново заиграване с хибридна кръстоска с документализма, отново стоп-моушън техника. Сюжетът е от друга действителност, изграден върху явно популярни бразилски

комикси. В него се осмива борбата в съзнанието на създателя им Анжели между пънка и попа. Играейки с границите между измислица и реалност в отношенията между художника и неговите ъндърграунд герои, филмът съчетава по забавен начин различни жанрове като *mockumentary*, хорър, постапокалиптично приключение, роуг филм и комедия. Освен очевидни поп икони като Елтън Джон например има и закачки с рокендрол групата *Titãs* (Пауло Миклош сред озвучаващите роли), и участие на *Laerte* (като актриса и като персонаж). Интересна е работата със звука, когато симулира как стените заглушават гласовете на героите в подземието или ги изкривява в пустинята.

Как изглеждат българските филми на това издanie на фестивала на световната анимация? Както винаги – достойно и като количество, и като качество. Филмът „**Стоножката**“ на **Вера Иванова** беше отличен за дебиют, Съюзът на българските художници награди „**Любовта, без която не можем**“ на **Господин Неделчев-Дуго**. И все пак ми се струва, че за част от авторите представените филми не са най-доброто, на което са способни, въпреки стабилното ниво на продукцията им. Това важи и за Анна Харалампиева („Интерриор“), и за Владимир Тодоров („Мечтател“), и за наградените Господин Неделчев-Дуго и Димитър Димитров. Например филмът „**Война**“ на **Димитър Димитров** – Награда на Съюза на

българските филмови дейци (има си и половинка, „Мир“), притежава редица качества: актуалност на посланието в съвременния жесток и опустошителен свят, поетична структура (отново върху текст на Дилян Еленков), лекота и размах на рисунката. Той ни завихря в „анимацията на трансформацията“, но е леко плакатен, леко вторичен и не толкова асоциативно предизвикателен, колкото бяха „Денят на кървавите венци“ или „20 ритника“, предишни филми на същия тандем. Не мога да не отбележа обаче желанието на режисьора да се променя и да се развива, затова вярвам в следващите му проекти.

Голямата награда за български анимационен филм получи полнометражният „**Флорентинска нощ**“ на **Сотир Гелев**. Сценарият, също на Сотир Гелев, е по мотиви от произведения на Хайне и Нервал, като частта по Нервал съществува и като отделен филм (и книжка), „Виола“. Защо това произведение с две преплетени любовни истории събужда в мен особени симпатии? Защото в него личи голяма литературна ерудиция. И причината не е просто, че Сотир чете много, а че умее да чете, тоест да вниква в прочетеното. Вярно е, че филмите върху литературни произведения в българската анимация са повече, отколкото в игралното кино. Но забележете – обикновено върху произведения от ХХ и даже ХХІ в. (примерът с Димитър Димитров или omnibusите „Щрих и стих“ 1 и 2). Докато Сотир Гелев (а също и художникът Пенко Гелев, и аниматорът Благой Димитров) разбират класиката, съответно могат да конструират филм в традицията на ХІХ в. И не само разказ, а типажи, взаимоотношения, движение, цветове, ритъм в традицията на ХІХ в. Ясно, без претрупаност и припрянност, но пишно и в детайли, с педантично внимание. Стилът ни потапя в една изтласкана от мейнстрийма естетика, а това си е обогатяващо преживяване. И едно предупреждение – „Флорентинска нощ“ не е точно филм за деца, макар че няма да затрудни по-големите сред тях.

И пак си остават парливите въпроси – има ли кой да гледа тези заслужаващи си филми? И къде? И как?